

Forum Ecclesiasticum

In Quo Jus Canonicum Universum, Librorum Ac Titulorum Ordine Per Quæstiones Et Responsa, Tam Canonistarum Veterum & Recentiorum, quàm Legistarum, in iis, quæ Utrique Juri, Canonico Et Civili Communia Sunt, Authoritate stabilita, Methodo clara & facili explanantur

Leuren, Peter

Moguntiae, 1720

Quæst. 296. An & qualiter conjux innocens possit propria autoritate divertere à conjuge adultero, ea verò necessariò expectanda sententia judicis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73973)

materiam. Neque enim mulier ulla ratione ad fornicationem adduci debebat; neque, ut Ulpian. in *l. palam. ff. de rit. nupt. num. 43.* ignoscendum ei, qui obtentu paupertatis turpissimam vitam agit. Secus tamen foret, ut Sanch. Gutt. Castrop. &c. si vir ea intentione repulisset, alimentisve privasset &c. ut necessitate compulsa adulterium committeret; cum tunc adulterium uxoris viro sit voluntarium.

3. Tertiò, si conjux innocens nocenti jam condonasset adulterium; hac ipsa enim condonatione cessisset juri acquisito faciendi divortium. Castrop. num. 4. dicens, sic docere omnes. Idque sive hæc condonatio sit expressa, uti si verbis expressis remittat injuriam sibi factam, & inde jus acquisitum divertendi; sive tacita, ut si concilius adulterii, adeoque potens facere divortium conjugi adulteræ copuletur, vel illam ita familiariter tractet ac ante; cum enim his signis satis præsumitur habuisse animum reconciliationis, ad intentandum divortium accusandumque adulterium non admittitur. Castrop. citans decisionem Rotæ apud Farinac. 193. vol. 2. consensensque cum Sanch. l. 10. d. 14. à num. 2. ad hanc condonationem non requiri adulteri acceptationem, eò quòd hæc condonatio sit quedam juris cessio & remissio, quâ signis exterioribus manifestatâ tollitur ab adultero impedimentum petendi debitum, quod ex adulterio contraxerat. Quòd si tamen innocens adultero extrinsecus exhiberet dicta signa remissionis, absque animo tamen remittendi jus, quod habet, accusandi illum criminaliter & civiliter, etsi in foro externo nec divortium, nec accusationem intentare possit, probabile tamen censet Castrop. num. 5. cum Sanch. d. 24. num. 21. in foro conscientie jus divertendi & accusandi integrum remanere, eò quòd istiusmodi facta non sint ipso jure remissio; & certè si ex imperio Judicis facta, eò quòd adulterium non plene probatum, remissionem non inducerent, sed essent solum signa aliqua animi remittentis, sive ex quibus præsumeretur iste animus, adeoque remissio; unde hoc animo non existente, nulla est remissio; arg. *l. questum. §. item quaritur. ff. ad Leg. Jul. de adult.* ubi dicitur, destituisse videri. An verò ea sit tacita reconciliatio ex parte utriusque, dum conjux adulter emendatus alterum de emendatione monet, non convenit inter AA. affirmant Laym. cit. num. 14. Sanch. l. 10. d. 7. num. 4. Cón. d. 35. du. 2. num. 1. concl. 6. eò quòd monitus, esto, non admittat reconciliationem, eam tamen admittere teneatur; cum sit æquè nocens ac alter. Negant Castrop. num. 7. Ponc. l. 10. c. 17. in fine. Hurt. d. 11. diff. 3. num. 10. censentque monitum ex sola admonitione sibi facta & reconciliatione sibi oblata, sed non acceptata, non cessisse jus divertendi, & consequenter si sibi facta remissione, post hanc non delinqueret, posse adhuc intentare divortium, cum nihil impediât; emendatus vero seu monens intentare non poterit divortium, quòd sibi non fuerit delictum remissum. Porro si reconciliatus post reconciliationem commisit denuo adulterium, potest ei denuo ab innocente, non ob delictum condonatum, sed ob de novo commissum intentari accusatio, tam criminalis quò ad punitionem, quàm civilis, quò ad divortium & amissionem dotis. Unde etiam, si uterque nocens sibi mutuo injuriam cesserunt, alteruter iterum la-

psus in adulterium, divortio subjectus est absque eo, quòd innocenti divortium intentanti obijcere possit adulterium ante reconciliationem commissum, c. de his. de accusat. & l. transvere. c. de transact. cum remittentibus actiones non concedatur regressus; l. queritur. ff. de adultio edicto. Ita ex communi sententia Sanch. d. 5. n. 21. Laym. l. c. n. 14. Castrop. n. 6. Ponc. c. 17. in fine. Molin. tr. 3. d. 95.

Quæst. 296. An & qualiter conjux innocens possit propria autoritate divertere a conjuge adultero, an verò necessario expectanda sententia Judicis.

1. Resp. primò: Dum adulterium notorium est per evidentiã facti, vel etiam per confessionem rei in judicio etiam civili, licet innocenti citra sententiam facere divortium, tam quò ad debiti redditionem, quàm quò ad mutua cohabitationis separationem. Sanch. l. 10. d. 12. num. 31. juncto, num. 13. Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. Abb. in c. constitutus, de convers. conjug. num. 4. Castrop. cit. p. 6. §. 4. num. 3. arg. c. ex parte. de sponsal. ubi: *Nemini licet uxorem dimittere sine manifesta causa fornicationis: unde rectè inferitur: ergo stante manifesta causa fornicationis licet eam dimittere. Siquidem cum delictum notorium est, perinde est, ac si publicâ sententiâ & judicio reus damnatus esset. Quin & nequidem Ecclesia in hoc casu adulterii notorii compellere potest innocentem ad adulterium recipiendum, pro ut decidi viderit in c. significasti. b. r. ubi: Si notorium est, mulierem ipsam adulterium commississe, ad eam recipiendam presatus vir cogi non debet &c.* Quam doctrinam verissimam esse ait Castrop. num. 9. sive adulterium factum sit post spoliũ (hoc est, post separationem) sive ante; eò quòd quocunque tempore notoriũ commissum sit, restitutio neganda est. Neque decisio cit. c. significasti. (esto, in ea solum fiat mentio adulterii commissi post spoliũ) ad hoc restringenda sit; cum commissum ante spoliũ sit gravius commissio post spoliũ, utpote ad quod illa separatio potuisset extitisse aliquis occasio.

2. Resp. secundò: Pari modo ob adulterium quoque occultum, secluso scandalo, potest innocens se separare à nocente, nullâ expectatâ sententiâ. Castrop. loc. cit. num. 2. juncto num. 5. citatis Sanch. ubi ante. à num. 5. & 14. Rebell. l. 2. q. 11. Cóninck. d. 35. num. 2. Hurt. d. 11. diff. 6. num. 21. &c. cum enim matrimonii natura ea sit, ut conjuges sibi invicem obligentur ad mutuam cohabitationem & debiti redditionem, dum carnem suam non diviserint in alienam, facta hac divisione carnis ab adultero, cessat hæc obligatio in innocente; adeoque innocens faciens divortium, non sibi ipsi jus dicit, sed jure à matrimonii natura concessio utitur. Potestque hoc ipsum dici divortium autoritate Ecclesiæ celebratum, ad hæc, si ob adulterium notorium (vel etiam, ut Ponc. ob adulterium, quod in continenti fieri potest notorium) licet innocenti propria autoritate à nocente divertere, licebit quoque id ipsum ei in foro conscientie ob adulterium secretum; jus enim separandi se ab eo non nascitur ex publicitate delicti, sed ex ipso delicto, cum publicitas requiratur solum ad evitandum scandalum, & consequenter scandalo cessante, quo modo

modocunque constet de adulterio, innocens possidet jus faciendi divortium. Exprimitur hoc ipsum quoque ad Hieron. in *c. dixit dominus*. 32. q. 1. ubi: *Ubiunque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur uxor* &c. ubi, ut bene asserit Castrop. diligenter notandum verbum illud *liberè*, utpote quod nullam requirit licentiam vel sententiam; quia ipsummet indicat latam esse sententiam, ut pluribus comprobat Tiracq. in *l. si unquam. v. revertatur. ff. de revocat. donat.* Sed neque ullibi in jure extat præceptum positivum, quod non obstante illâ jam explicatâ naturâ matrimonii, ad vitandas nihilominus hominum fraudes & malitias prohibeat separationem illam factam sine declaratione Ecclesiæ. Nam imprimis textus *c. secularis*. 33. q. 2. vetans talem separationem non loquitur de dimissione ex causa adulterii, sed fornicatiæ; quæ causa cum Ecclesiæ autoritate introducta sit, & latitudinem habeat, æquum non erat, cujusvis judicio relinqui separationem ob eam factam; in adulterio autem, quod indivisibile est, jus naturale divortio causam præstat. Dein. *c. porrò h. t.* ubi dicitur: *Etiam si parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit* &c. non agit de divortio quò ad thorum seu cohabitationem, sed de dissolutione matrimonii, quò ad vinculum (nempe ob consanguinitatem) & libertatem copulandi alteri, quæ res, cum sit gravissima, & longè gravioribus exposita periculis, meritò judicium Ecclesiæ seu Judicis ecclesiastici sententiam requirit.

3. Resp. tertio, ut tamen innocens propria autoritate possit, hoc divortium facere, debet esse moraliter certus de adulterio conjugis; cum ob dubium vel suspensionem probabilem, nequeat in conjugem suum ferre quasi sententiam, & eum jure, quod habet, privare. Castrop. *cit. §. 4. num. 7.* dicens, sic notare omnes DD. & colligi ex *cit. c. ex parte. de sponsal.* ubi: *Nemini licet uxorem absque manifesta fornicationis causa dimittere.* Licet autem in *cit. cap. dixit Dominus*, dicatur: *Ubiunque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur uxor.* Nomine suspensionis non qualibet suspicio, sed violenta, quæque certitudini morali æquivaleret, intelligitur; ut Castrop. Porrò certitudinem moralem ea solum præstant, quæ in judicio externo probata sufficerent, ut Judex sententiam proferret, Sanch. *l. 10. d. 12. num. 40.* Gutt. *de mat. c. 129. num. 12.* In particulari verò talia sunt. Primò dubium non est, esse sufficiens indicium adulterii, ut deciditur in *c. lueris. de præsump.* si solus quis cum conjuge sola, nudus cum nuda in eodem lecto deprehenderetur; oscula verò & amplexus præcisè neque ex se sufficientes ad separationem, ut verius cum Sanch. *n. 47.* Castrop. *num. 8.* contra alios. Neque etiam plenè adulterium probant. Si tamen contingerent in loco abdito & secreto, ubi facile copula haberi posset, vel aliis conjecturis adjuvarentur, si non ad condemnationem criminalem pœnæ ordinariæ, bene tamen ad separationem thori & cohabitationis. Castrop. citans Bursat. *vol. 2. conf. 218. num. 3.* Mascard. *de prob. concl. 57. num. 5. & concl. 64. à n. 1.* Covar. *4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. num. 3.* Nav. *Rub. de judic. num. 10.* non contradicente Sanch. si bene legatur *l. c. num. 45.* Secundò literæ

R. P. *Leur. jur. Can. Lib. IV.*

amatoriæ ipsius mulieris, in quibus adulterium præteritum fateretur, eò quod licet illa confessio, utpote extrajudicialis non plenè probet delictum, facta tamen in judicio plenè illud probaret; adeoque unâ cum dictis literis amasio missis valens movere Judicem ad sententiam de adulterio; Castrop. *loc. cit.* citatis Menoch. *de præsump. l. 5. præsump. 41.* Paris. *conf. 54. vol. 4.* Masc. *loc. cit. num. 10.* ac consequenter jam sufficiens ad sententiam de divortio ferendam, & quod hinc sequitur ad illud faciendum autoritate propria. Et sanè, ut Sanch. *num. 51.* Gutt. *num. 18.* si satis est ad illud faciendum, quòd de conjugis adulterio seu de ejus violento indicio innocens certior factus à persona fide dignissima, cui meritò prudentissimus quisque fidem haberet, cum illud dictum morale certitudinem præsteret, à fortiore ipsius conjugis adulterantis in literis amatorii facta confessio certitudinem moralem præstare censenda est; illud quoque addendum, quod satis probabile esse ait Castrop. & pluribus firmari à Gutt. *num. 18.* Ferret. *conf. 168. num. 4. & 5.* Farinac. *Tom. 4. q. 136. num. 18.* nimirum ad divortium celebrandum non requiri ea indicia adulterii, quæ violentam, sed sufficere ea, quæ probabilem & vehementem suspensionem generant. Ac notandum denique cum eodem Castrop. *num. 9.* Riccio *in prax. decis. 232.* Ponc. *l. 10. c. 18. num. 4.* tanquam certum, quòd, si orta controversia in ordine ad dissolvendum matrimonium super impotentia viri, ipse fateatur adulterium se commisisse, ex hac confessione, etiam facta in judicio, uxorem non posse intentare divortium, eò quòd illa confessio præsumi debeat fraudulenta ad elidendam uxoris intentionem, factaque sit contra formam præscriptam in *c. ex lueris. h. t.*

4. Resp. quartò: Tametsi igitur nullâ expectatâ sententiâ, innocens secluso scandalo se à conjugate adulterio separare possit, si tamen conjugis spoliatus querelam interponat de injuriâ sibi facta, petatque restitutionem, statim restituendus est; & quidem quò ad omnia, in quibus spoliatus est; nimirum tam quò ad cohabitationem, quàm redditionem debiti (non enim adest in hac restitutione ad debitum conjugale in hoc casu periculum peccati, sicut illud adest, dum spoliatus ob matrimonii nullitatem restituitur, qui & propterea oblati in continente probationibus, non restituitur nisi ad cohabitationem, *c. literas. de restit. spol.*) neque separatio permittenda, quousque adulterium plenè probatum sit, juxta quòd deciditur in *cit. c. ex lueris. c. in questione. c. item cum quis de restit. spol.* ita Sanch. *cit. d. 12. num. 15.* Castrop. *num. 20.* Sylv. *v. matrimon. 1. q. 5. &c.* Neque enim æquum est, conjugem publicè ptivare jure suo & possessione, quin publicè constet de causa, ob quam & jure privatus est. Nihilominus tamen spoliante certum moraliter de adulterio, præcepto superioris jubentis spoliato reddi debitum, non teneri obedire, tradit Castrop. *num. 11.* eò quòd hoc præceptum latum ex falsa præsumptione obligationem non inducat; & vel maxime, cum ex ejus observatione spoliante proveniat damnum irreparabile, nempe bigamiæ, si velit ad ordines transire, & uxorem virginem accepit, & post adulterium illius non cognovit. Unde & Sanch.

U 2

num. 22.

num. 22. cum Alex. in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquirend. possess. num. 20. & Menoch. de recuper. possess. remed. 1. num. 115. & aliis censet, virum spoliante in hoc casu, offerentem probationes in continenti, id est, intra breve tempus arbitrio Judicis, cogendum non esse uxorem spoliata admittere ad conjugale debitum, tamen ad omnia alia restituatur; arg. c. literas, de rest. spol. quemadmodum etiam in casu, in quo conjux certus est, etiam compulsus per excommunicationem non debet, ad alium conjugem quod ad thorum redire juxta cit. c. literas, unde etiam in hoc casu reddi licitam restitutionem debiti, etiam dum Papa compelleret redire ad confortium thori, & jam dum impedimentum esset jure humano dispensabile, nisi prius in eo dispensasset, & de novo contractum matrimonium, docetur communiter contra Henric. l. 12. de mat. c. 3. num. 2. apud Krimer. de mat. num. 1665. docentem hoc casu, urgente precepto Judicis ecclesiastici, evadere honestam & licitam restitutionem debiti. Unde jam etiam illud colligendum, quod dum uxor à viro, rejecta, vel contra, agit possessorio ad restitutionem, quando certum est eam prius fuisse in possessione juris, quod spoliata est, & vir opponit exceptionem consanguinitatis inter se & ipsam, virum quidem esse ei restituendum, non tamen plenè, nimirum quod ad rectum & lectum, esto, vir habeat probationem parentelæ seu consanguinitatis, quæ spatio paucorum dierum terminari posset, ne conjuges exponantur periculo incestus, quod non imminet ex restitutione ad solum rectum. Si autem probationes habet paratas, sed longa opus est processus dilatione, spoliata plenè restituenda. His non obstante c. 1. de ordin. cognit. ubi dicitur vir ad uxoris spoliata receptionem antequam compellatur, præviè discuti debeat quæstio exceptionis oppositæ super consanguinitate; quia hæc est exceptio præjudicialis; nam id verum non est, si agatur in judicio possessorio recuperandæ; quia in eo judicio non agitur principaliter de valore matrimonii, sed supponitur, quando ejus possessio antecedens constat, ut habetur c. ex conquestione. c. literas. de rest. spoliat. sed tantum, quando agitur in judicio petitorio; in eo enim, si agatur causa matrimonialis, & auctori opponitur exceptio consanguinitatis, ea non tantum admittitur, sed etiam prius cognoscenda quam causa principalis, dum hæc illa probata perimitur. Atque in cit. c. de ord. cognit. agebatur petitorio; quia non agebat mulier, ut vir, cum fuerat in possessione matrimonii, sibi restitueretur tantum, sed etiam, ut is sibi adjudicaretur tanquam verus maritus.

Quest. 297. An maritus teneatur dimittere uxorem adulteram.

Resp. Per se nulla est ad hoc obligatio. Sanch. l. 10. d. 13. à num. 6. Laym. l. c. num. 15. Hurt. d. 12. diff. 4. à num. 15. Castrop. cit. p. 6. §. 3. num. 2. cum communi. Christus siquidem Matth. 5. & 19. à precepto non dimittendi uxorem excipiens fornicationis causam, satis indicat, stante hac causâ, maritum neque adstringi ad retinendam uxorem, neque ad dimittendam, sed utrumque ei liberum esse, juxta quod ait D. August. relatus in c. idololatria. 28. q. 2. permittit

dominus, non jussit; uti & ipsum confirmatur ratione: cum enim divortium jure ipso nature inductum sit in pœnam delinquentis, & innocents favorem, æquum erat, ne innocens ad illius executionem attingeretur, sed illo pro suo libitu uti posset, ne aliàs in ejus pœnam verteretur. Sed neque ullus est textus, ex quo leviter colligatur illa adulteram expellendi obligatio; nam textus illi Proverb. 18. qui autem tenet adulteram, stultus est & inspiens, quia eâ retentione suis hæreditibus injuriam irrogat debita hæreditate fraudando, suæque famæ notam lænonis imponit, juxta textum c. sicut crudelis. 32. q. 2. ubi: Sicut crudelis & iniquus est, qui castam dimittit uxorem, ita fatuus & injustus est, qui retinet meretricem, patronus enim turpitudinis est; textus illi, inquam, loquuntur de marito retinente uxorem adulteram, non pœnitentem seu non emendatam, nulla adhibita correctione; is enim ejus turpitudinis particeps & patronus censeretur debet; juxta quod dicitur c. si vir. de adult. ubi: Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, rem erit, & ejus criminis particeps. Tenebitur tamen quandoque, etsi rarissimè, per accidens lege caritatis ad eam dimittendam maritus, dum nimirum credit eam corrigendam, scandalumque sedandum, si ad tempus eam dimittat, idque sine gravi incommodo facere possit. Quamvis rectè dicat Castrop. num. 3. id ferè impossibile; eò quod uxor, quæ in domo mariti eam reprehendentis & punientis delinquit, inde dimissa liberius sit peccatura. Quin & ad utendum istiusmodi remedio dubio non tenetur; neque ratione suspicionis & scandali, quod patrocinetur delicto uxoris; cum illi suspicioni aliis remediis occurrere possit. Unde jam etiam infert Castrop. num. 4. cum Sanch. d. 13. num. ult. Henric. l. 11. c. 17. num. 3. Hurt. Cón. & c. à fortiore, cum vel nunquam uxorem obligatam esse separare se à marito adultero; eò quod ipsi, utpote subditæ viro, permittitur non sit virum corrigere puniendo, sed tantum monendo & exhortando; neque dimissio censenda sit remedium aptum ad corrigendum; cum dimissus fiat liberior; ad hæc uxori incommodissimum sit cœlibem vitam ducere ac carere viri confortio regulariter sibi utilissimo.

Quest. 298. An & qualiter ob hæresin liceat facere divortium.

1. **R**esp. primò: Hæresis non quæcunque, sed pertinax (qualis est, quæ post unam alteramve correctionem persistit) est causa sufficiens divortii, Laym. l. c. num. 16. Castrop. l. c. num. 2. Sanch. l. 10. d. 15. num. 9. cum communi juxta illud Apost. ad Titum. 3. Hæreticum hominem post unam & secundam correctionem devota; & prout colligitur ex c. fin. de convers. conjug. c. quando. b. t. c. non solum. c. idololatria. 28. q. 1. plerumque enim ex cohabitatione, cum hæretico pertinaci imminet periculum perversionis conjugi Catholico ejusque proli; & licet de facto in aliquo casu hoc periculum cessaret, non tamen impediretur propterea Catholicus facere divortium; cum satis sit, periculum ut plurimum adesse, Sanch. Castrop. ll. cit. Cón. d. 35. du. 4. num. 24.

2. Resp.